De emancipatie van sekswerkers verdient onze steun

Marieke van Doorninck

Hoerenlopers zijn net mensen; ze willen zoveel mogelijk, voor zo min mogelijk geld. Het valt hen zeker te verwijten dat zij over het algemeen geen kritische consumenten zijn. Daarin staan zij helaas niet alleen. Het marktaandeel van Max Havelaar koffie is slechts 3%, terwijl het toch algemeen bekend is dat plantagearbeiders en kleine koffieboeren in ontwikkelingslanden worden uitgebuit en onder erbarmelijke omstandigheden hun werk moeten doen. Voor de gemiddelde koffiegenieter is het leed dat voor zijn genot wordt geleden een ver van bed show. De hoerenloper deelt echter het bed met iemand die haar werk misschien niet volledig vrij kan uitoefenen.

Die directe confrontatie schept een extra verantwoordelijkheid. Gelukkig zijn er klanten van prostituees die deze verantwoordelijkheid ook nemen. Vorig jaar is de actie ‘Meld Misdaad Anoniem’ gestart, waar klanten kunnen aangeven dat zij twijfels hebben over de vrije keuze van de dame die zij hebben bezocht. Dit heeft veel reacties opgeleverd. Aan het Prostitutie Informatie Centrum op de Amsterdamse Wallen wordt met regelmaat door klanten gevraagd hoe ze kunnen weten of de dame van hun keuze niet onder dwang werkt. Of concreter, welke stappen zij kunnen ondernemen als ze vermoeden dat de dame, van wiens diensten zij gebruik hebben gemaakt, slachtoffer is van vrouwenhandel. Zelfs op de vermaledijde website hookers.nl maken klanten melding van misstanden. Maar er zijn, de goeden nagelaten, nog teveel klanten die inderdaad menen voor een dubbeltje op de eerste rang mogen zitten en, al dan niet bewust, misbruik maken van de slechte positie waarin nog teveel prostituees zich bevinden.

Hoe moeten deze klanten worden aangepakt? Karina Schaapman stelt in haar pamflet “Hoerenlopen is niet normaal” voor om eisen te stellen aan het morele besef van mannen en jongens. Zij moeten zich bewust worden van de ellende die zij veroorzaken met hun behoefte aan seksuele bevrediging. Schaapman pleit voor bezinning, bewustwording, mentaliteitsverandering en gedragsverandering. Op zich is daar niets mis mee. Klanten een lesje ‘kritisch consumentisme’ bijbrengen en hen wijzen op hun verantwoordelijkheid ten opzichte van hun eigen klantgedrag kan

zeker geen kwaad. Ook de koffiedrinker, karbonade-eter en aspergeliefhebber zou gebaat zijn bij een beter besef van de omstandigheden, waaronder deze lekkernijen worden geproduceerd. Maar Schaapman wil klanten niet opvoeden tot kritische consumenten, zij wil hen bijbrengen dat het betalen voor seksuele diensten ‘an sich’ moreel verwerpelijk is. Het is de vraag of het bijbrengen van schuldgevoel bij mannen leidt tot beter gedrag. Uit onderzoek is gebleken dat mannen die geen problemen of schuldgevoelens hebben bij hun eigen prostitutiebezoek, het meest respectvol omgaan met prostituees. Met name mannen die zich schuldig of slecht voelen over het bezoeken van prostituees vertonen agressief gedrag.

Mijn bezwaar bij het pamflet van Karina Schaapman zit ‘m niet zo in het feit dat klanten aangesproken mogen (moeten) worden op hun gedrag, maar in de boodschap die het uitdraagt. Als hoerenlopen niet normaal is, is prostitutie dat dus ook niet. Wat voor signaal geef je daarmee aan een prostituee? ‘Wat jij doet mag dan wel legaal zijn, maar het is niet normaal’, of erger nog ‘jij bent niet normaal dat je dit werk doet’. Voor prostituees is dit overigens geen opzienbarende boodschap. Zij dragen al eeuwenlang het stigma van de eerlozen. De gevallen vrouwen tegenover de deugdelijke en eerbare vrouwen. Sekswerkers over de hele wereld worden geconfronteerd met uitsluiting, marginalisering en rechteloosheid. De legalisering van de seksindustrie in 2000 was onder andere bedoeld om door middel van erkenning van prostitutie als arbeid, een eind te maken aan die rechteloosheid. Maar met het opheffen van een bordeelverbod is het eeuwenoude stigma ‘hoer’ nog niet opgeheven. Sekswerkers hebben nog steeds veel te lijden van het taboe op prostitutie, dat hen dwingt een dubbelleven te leiden. Vanuit een dergelijke positie is het niet gemakkelijk om op te komen voor je rechten. Prostituees zijn zich maar al te goed bewust van hun lage maatschappelijke status en hun klanten zijn dat ook. De foute klanten maken daar dan ook graag misbruik van. Zo’n twintig jaar geleden werd de verkrachting van een prostituee nog minder streng bestraft dan van een ‘nette vrouw’. Voor veel mensen is het moeilijk te bevatten dat ook vrijwillige sekswerkers slachtoffer van mensenhandel kunnen worden. Ze hebben er toch zelf voor gekozen?

De misstanden, van slechte arbeidsomstandigheden tot uitbuiting, geweld en dwang, die in de prostitutie helaas nog steeds voorkomen, zijn volgens mij niet inherent aan het verlenen van seksuele diensten tegen een vergoeding. Zij zijn het gevolg van de gemarginaliseerde positie van prostituees. Het stigma ‘hoer’ bepaalt hun ongelijke (machts)positie ten opzichte van de baas en de klant. Of zoals een prostituee het zelf eens stelde: “In de prostitutie moet je het er allemaal maar bijnemen”. De boodschap ‘prostitutie is niet normaal’ zal deze vrouw in haar gevoel

sterken, dat zij met haar (legale) beroepskeuze haar rechten op een normale behandeling door klanten én de maatschappij heeft verspeeld.

Ik vraag me ook af hoe de boodschap van Schaapman overkomt op overheidsdienaren; de arbeidsinspecteurs, de belastinginspecteurs, de medewerkers van het CWI en de ambtenaren van bouw en woningtoezicht die het prostitutiebeleid op verschillende terreinen moeten implementeren. Het Nederlandse prostitutiebeleid is gericht op de regulering van de seksindustrie en op het versterken van de arbeidsrechtelijke positie van sekswerkers. Door gemeentelijke regelgeving moet de seksindustrie transparanter worden, waardoor misstanden eerder zijn te detecteren en onvrijwilligheid kan worden bestreden. De legalisering van een industrie, die altijd in een illegale subcultuur heeft geopereerd, is echter niet slechts een kwestie van het verlenen van een vergunning en de controle op het nakomen van de vergunningseisen. Legalisering is een proces dat met horten en stoten zal verlopen en dat voortdurende begeleiding en bijstelling vereist. Als dat proces optimaal verloopt kan de seksindustrie zich kunnen transformeren tot een sector waar door goede bedrijfsvoering en een sterke arbeidsrechtelijke positie van de werkers, misstanden hooguit uitzondering zijn en niet meer de regel. Daarvoor is een actieve opstelling van de overheid nodig: arbeidsverhoudingen moeten worden geregeld, prostituees moeten goed worden geïnformeerd over hun rechten en plichten, en bedrijven moeten worden gecontroleerd op de werkomstandigheden. En daar schort het nu juist aan. De overheid is wel bereid om de seksindustrie te reguleren om meer controle uit te kunnen oefenen, maar is bijzonder terughoudend in verdere bemoeienis met de sector. Het is immers niet normaal?

Karina Schaapman geeft aan dat zij niet terug wil naar de tijden van het bordeelverbod maar kiest uitdrukkelijk niet voor normalisering. Maar of we het nu leuk vinden of niet, die normalisering is hard nodig om de legalisering van seksindustrie te laten slagen. Zonder normalisering zal de prostitutiesector altijd ergens in de marges van samenleving blijven en nooit het schimmige en (deels) illegale karakter kwijtraken. Sekswerkers zullen zo nooit hun wettelijke rechten kunnen opeisen. Daarnaast is het de vraag hoeveel legale prostitutiebedrijven er overblijven. Als er voor prostituees én bordeelexploitanten geen voordelen verbonden zijn aan legaal werken, zullen zij kiezen voor het illegale circuit waar misschien geen rechten gelden maar ook geen plichten. Dan wordt alles wat in de afgelopen jaren enigszins transparant en zichtbaar is gemaakt weer onzichtbaar en oncontroleerbaar.

Mijn pleidooi voor normalisering komt niet voort uit een achterhaald jaren zeventig ideaal dat prostitutie het toppunt van de seksuele zelfbeschikking van vrouwen zou zijn. Het is eenvoudigweg het gevolg van de keuze die in Nederland is gemaakt om de seksindustrie te legaliseren.

Ik doe een moreel appèl op de overheid om zeven jaar na de opheffing van het bordeelverbod de prostitutie nu eens eindelijk normaal te benaderen. Tot nu toe heeft men zich voornamelijk geconcentreerd op het beheersen van de prostitutiesector en veel te weinig aandacht besteed aan de (arbeidsrechtelijke) positie van prostituees. Sekswerkers genieten nog lang niet alle rechten, die andere werkenden in Nederland als vanzelfsprekend beschouwen. Het is te gemakkelijk om de seksindustrie vanuit het oogpunt van openbare orde legaal te maken en vervolgens niet te kijken naar wat er zich werkelijk afspeelt achter de rode lampen en de gesloten rolluiken. Voor de verbetering van de arbeidsomstandigheden en de maatschappelijke en legale positie van sekswerkers zijn (arbeids)emancipatie en professionalisering van groot belang. Eerste vereiste is dat de sekswerkers goed zijn geïnformeerd over hun rechten en plichten in de nieuwe situatie. Zij moeten weten welke eisen worden gesteld aan het prostitutiebedrijf waar zij werken en waar zij een klacht kunnen indienen als naar hun mening de bedrijfsvoering niet deugt. Er zijn ook belangrijke vragen die samenhangen met de legale status van hun arbeid: hoe moet er belasting worden betaald, wat voor verzekering moet er worden afgesloten, kun je aanvullende bijstand krijgen als je in de prostitutie werkt, wat voor soort arbeidsverhoudingen zijn er?

Lang niet alle prostituees zijn sterke, stoere, trotse, vrije, zelfstandige, geëmancipeerde sekswerkers. Voor de meeste vrouwen is werken in de prostitutie niet een langgekoesterde meisjesdroom die uitkomt. De keuze voor het werk kan voortkomen uit gebrek aan betere opties of omdat het nou eenmaal beter verdient dan achter de kassa bij Dirk van de Broek. Juist voor deze grote middengroep is een sterke arbeidsrechtelijke positie van essentieel belang. Waar zij zelf niet altijd even sterk staan ten opzichte van bordeelbazen en veeleisende klanten, hebben zij een overheid nodig die hun rechten serieus neemt en beschermt.

De voorwaarde voor elke vorm van prostitutie is dat het uitsluitend mogelijk is als vrije keuze van de individuele vrouw of man en dat het onafhankelijk en zelfstandig wordt uitgeoefend. De overheid dient deze voorwaarden te scheppen en te bewaken. Controles in de prostitutiebranche moeten gericht zijn op het signaleren en het bestrijden van misstanden als dwang en uitbuiting. Vrouwen die onvrijwillig werken moeten worden opgevangen en op weg worden geholpen naar een ander

leven. Prostituees die genoeg hebben van hun werk moeten begeleiding kunnen krijgen naar ander werk. En sekswerkers die hun beroep willen blijven uitoefenen verdienen ondersteuning in hun emancipatiestrijd. Door de gemarginaliseerde positie die prostituees altijd hebben gehad, kan niet worden verwacht dat zij hun (arbeids)emancipatie helemaal alleen kunnen verwezenlijken.

Ik doe ook een moreel appèl op ons, de samenleving, om sekswerkers normaal te behandelen. Zolang prostituees met de nek worden aangekeken; niet serieus worden genomen; in het ergste geval als vieze hoer en in het beste geval als slachtoffer worden neergezet; voortdurend verantwoording moeten afleggen voor hun beroepskeuze omdat wíj ons niet kunnen voorstellen dat we het zelf zouden moeten doen of onze dochter; hun beroep geheim moeten houden omdat anders hun kinderen op school worden gepest of omdat ze anders hun kansen op een volgende carrière vergooien, zólang kunnen slecht willende klanten sekswerkers respectloos behandelen.
Daar kunnen we natuurlijk een overheidscampagne tegenaan gooien. Zelf zie ik liever een sekswerker die sterk in haar werk staat, zo’n veeleisend heerschap met kop en kont de peeskamer uitgooien. Onder luid applaus van de omstanders.

Marieke van Doorninck is gemeenteraadslid in Amsterdam voor GroenLinks. Ze schreef onder meer samen met Margot Jongedijk het boek 'In het Leven' over vier eeuwen prostitutie in Nederland.